

Evaluatie Participatie K-midden

Author(s)

van den Hende, Harko; van Aanholt, Jelle; Majoor, Stan

Publication date

2018

Document Version

Final published version

License

CC BY-NC

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

van den Hende, H., van Aanholt, J., & Majoor, S. (2018). *Evaluatie Participatie K-midden*. Hogeschool van Amsterdam.

General rights

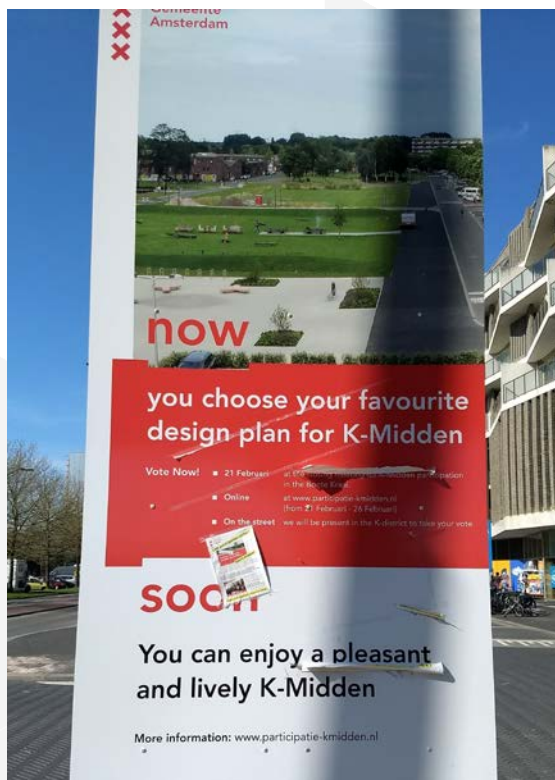
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please contact the library: <https://www.amsterdamuas.com/library/contact>, or send a letter to: University Library (Library of the University of Amsterdam and Amsterdam University of Applied Sciences), Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

EVALUATIE PARTICIPATIE K-MIDDEN

29 OKTOBER 2018

1104 participatie-staking!

stem niet!

Stem niet! De geboden opties komen niet voort uit de brede buurt en adresseren onvoldoende de issues van de buurt waarvoor de buurt destijds de straat op is gegaan. Het ziet er allemaal heel mooi uit maar het wordt tijd dat we een echte stem en een eerlijk en inclusief proces krijgen.

Quote van een van de adviesteamleden: *'Het participatie traject met bureau Wijde Blik is echt totaal niet een vertegenwoordiging van de buurt, en sterker nog, ik heb zelfs het gevoel dat de mensen die in het adviesteam zitten nauwelijks gehoord worden.'*

Workshop 'Bouwen in K-Midden'

Op 9 november kwamen zo'n 25 deelnemers naar de workshop 'Bouwen in K-Midden' in De Bonte Kraai. Hoeveel?

Zeg nu zelf, is dit K-buurt? Het lijkt wel Volendam!

Dit kan niet. Dit mag niet. Dit moet anders. Dit kan anders. Hart voor de Kbuurt, als onze buurt-coalitie, heeft daar ook voorstellen voor.

Laten we samen gaan voor een echte stem en een inclusief proces

Hart voor de K-buurt

HartVoorDeKbuurt@gmail.com

Meer info: www.bit.ly/1104participatiestaking

maak een statement en kies niet!

Harko van den Hende
Jelle van Anholt
Stan Majoor

COLOFON

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Gemeente Amsterdam. Foto's van de participatiebijeenkomsten afkomstig van www.participatie-kmidden.nl. Overige foto's gemaakt door Jelle van Aanholt.

Auteurs

Harko van den Hende
Jelle van Aanholt
Stan Majoor

© Hogeschool van Amsterdam
Oktober 2018

Overname van informatie uit deze publicatie is toegestaan onder voorwaarde van een volledige bronvermelding.

Urban Management

Wibautstraat 3b
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/urbanmanagement

INHOUDSOPGAVE

1. Verantwoording	4
2. Inleiding	5
3. Doelstelling, Afbakening en opzet	6
4. Onderliggende thematische aanpak	7
4.1 De opzet van en gehanteerde instrumenten tijdens het participatieproces.....	7
4.2 De communicatie over de voortgang en tussentijdse uitkomsten van de participatie.	8
4.3 De aansturing, tussentijdse besluitvorming en hierbij gebruikte argumentatie	8
4.4 De verwachtingen ten aanzien van, het vertrouwen in en beleving van de participatie bij betrokkenen	9
4.5 De realisatie van de doelstellingen van de participatie, zoals verwoord in het startdocument van De Wijde Blik.....	10
4.6 De opvattingen over de waarde van participatie bij betrokkenen	10
4.7 De opvatting van betrokkenen over de gewenste mate van zeggenschap van participanten bij stedenbouwkundige vraagstukken	11
5. Overkoepelende thema's	12
5.1 Inleiding	12
5.2 Vertrouwen.....	12
5.3 Democratische onzekerheid	13
5.4 Plan en gebied	14
6. Aanbevelingen	16
6.1 Herstarten bij het begin	16
6.2 Bouwen aan vertrouwen	16
6.3 Stedenbouwkundige inzet en ondersteuning	17
6.4 Plaberum en gebiedscyclus.....	18
6.5 Taal en argumentatie	18
Bijlage: Lijst met geïnterviewden	19

1. VERANTWOORDING

Deze rapportage is de uitkomst van een opdracht van de gemeente Amsterdam aan de Hogeschool van Amsterdam / Urban Management. Om tot dit rapport te komen is deskresearch uitgevoerd, zijn interviews gehouden, is een bijeenkomst gehouden ter bespreking van de concept-rapportage (4 juli) en zijn waar mogelijk opmerkingen naar aanleiding van de concept-rapportage in dit definitieve rapport verwerkt. Dit rapport was onderwerp van een gesprek op 6 november waarvoor alle betrokken partijen waren uitgenodigd.

Bij het verstrekken van de opdracht heeft de gemeente met de HvA de afspraak gemaakt dat het eindrapport een bijlage zou bevatten met de woordelijke weergave van alle interviews. Tijdens de uitvoering van de opdracht bleek dat een aantal te interviewen personen (allen ambtenaren) bezwaren hadden tegen deze woordelijke weergave. Om hieraan tegemoet te komen heeft de gemeente besloten hiervan af te zien. Dit heeft geleid tot de nieuwe afspraak dat naar personen te herleiden opvattingen niet in de rapportage opgenomen worden. Het effect van deze nieuwe afspraak is met name in hoofdstuk 4 zichtbaar waar (de verschillen in) opvattingen geanonimiseerd zijn weergegeven. Kanttekening hierbij is dat de verschillen in opvattingen niet vanzelf zijn te herleiden tot de verschillende groepen geïnterviewden. Leden van het adviesteam of bijvoorbeeld ambtenaren zijn het op onderdelen ook niet volledig met elkaar eens.

Bij de bespreking van de concept-rapportage is ook het onderzoek dat de UvA in de K-buurt aan het uitvoeren is aan de orde gekomen. Door het stadsdeel en de gemeente is de wens uitgesproken om te komen tot een gezamenlijk advies van UvA en HvA. Hierover is contact geweest tussen de UvA en de HvA. Na overleg hebben UvA en HvA besloten met een eigen rapportage en advies te komen. De adviesbrief van de UvA is tegelijkertijd met deze eindrapportage beschikbaar is gekomen.

Bij de bespreking van de concept-rapportage begin juli is aangegeven dat betrokkenen nog een reactie op het rapport konden geven. Verschillende geïnterviewden hebben van deze gelegenheid gebruik gemaakt. Waar mogelijk zijn deze opmerkingen verwerkt, zeker als het feitelijke onjuistheden betrof. Uit de opmerkingen kwam naar voren dat volgens sommige geïnterviewden in de concept-rapportage te weinig aandacht was voor hun opvattingen en visie op de gang van zaken. De wijze waarop en de mate waarin de opvattingen van geïnterviewden in de (concept-)rapportage waren en zijn verwerkt is een verantwoordelijkheid van de HvA. In algemene zin zijn wij terughoudend omgegaan met het verwerken van aanvullende reacties in de eindrapportage. Tekstuele suggesties voor aanpassing van de aanbevelingen zijn verwerkt. Inhoudelijke opmerkingen zijn niet verwerkt, omdat deze vooral gericht waren op de wijze waarop de aanbevelingen geïmplementeerd zouden kunnen worden. Wel zijn in aanvulling op de concept-rapportage twee aandachtspunten opgenomen gericht op betere samenwerking tussen de gemeente en de bewoners van de K-buurt. Deze aandachtspunten zijn voortgekomen uit de bespreking van het concept-rapport.

2. INLEIDING

In 2004 is een stedenbouwkundig plan opgesteld om het gebied K-midden opnieuw in te richten. Dat plan is gedeeltelijk uitgevoerd. Er zijn veel investeringen zijn gedaan, maar de woningbouw kwam door de crisis stil te liggen. In 2016 besloot de gemeente Amsterdam de ontwikkeling van het gebied weer op te pakken. Om het stedenbouwkundig plan uit te werken is een projectteam gevormd dat eind 2016 haar plannen aan de K-buurt presenteerde. Dat leidde tot een dringende oproep van bewoners om meer zeggenschap in het planproces te krijgen. Deze bewoners boden ook aan de verantwoordelijkheid voor het proces op zich te nemen. In het voorjaar van 2017 besloot het dagelijks bestuur van het stadsdeel Zuidoost niet op dat aanbod in te gaan. Het dagelijks bestuur schakelde de Wijde Blik in: een extern bureau gespecialiseerd in participatie. De Wijde Blik kreeg de opdracht om een hernieuwd participatieproces te begeleiden gericht op K-midden. De startbijeenkomst vond in juni 2017 plaats. Dit proces mondde uit in een slotbijeenkomst eind februari 2018 waar twee ontwerpplannen ter stemming aan de buurt werden voorgelegd.¹

Tijdens die slotbijeenkomst riepen bewoners van de K-buurt, verenigd in de groep Hart voor de K-buurt, een 'participatiestaking' uit. Meer specifiek riepen ze medebewoners op niet deel te nemen aan de stemming over de ontwerpplannen. Een aantal leden van Hart voor de K-buurt was in de maanden daarvoor intensief betrokken geweest bij het ontwerpproces. Deze 'participatiestaking' kwam voor vele betrokkenen als een verrassing. De oproep tot staking was voor ambtelijk opdrachtgever Ellen Nieuweboer aanleiding om het speerpunt Urban Management van de Hogeschool van Amsterdam onderzoek te laten doen naar het participatieproces in K-midden.

¹ Bron: 'Uitslag Stemming Ontwerp K'. Beschikbaar op <https://www.participatie-kmidden.nl/>

3. DOELSTELLING, AFBAKENING EN OPZET

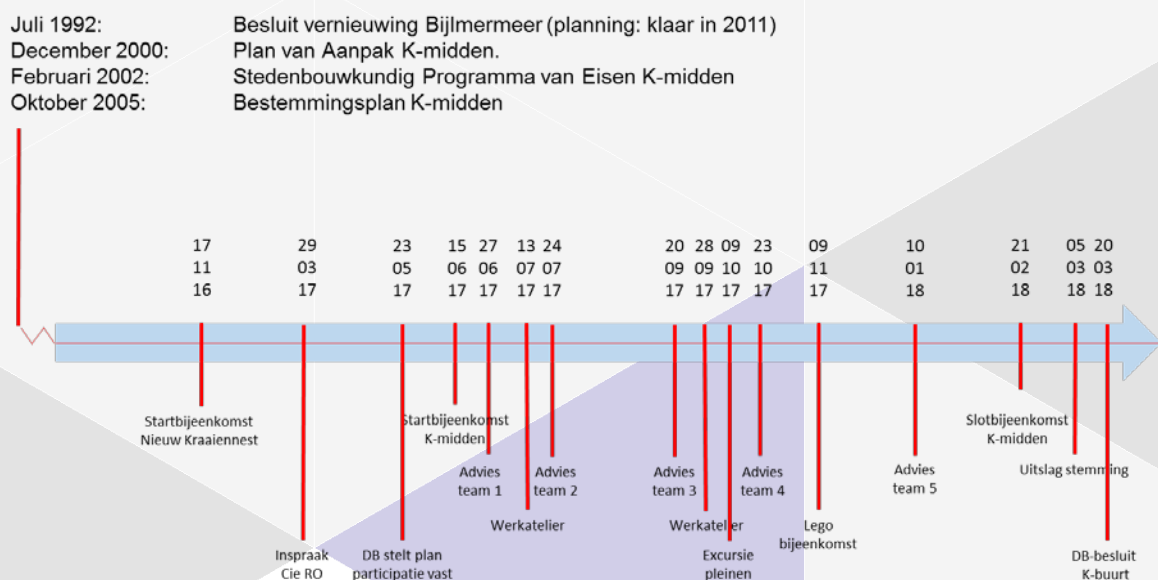
Doel van het onderzoek is te komen tot aanbevelingen aan de gemeente. Die aanbevelingen zijn gericht op:

- het op zo'n manier opzetten en uitvoeren van toekomstige participatietrajecten bij stedenbouwkundige vraagstukken dat een uitkomst zoals die in de K-buurt voorkomen kan worden;
- het verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente en bewoners/betrokkenen in de K-buurt.

Voor het onderzoek zijn de volgende uitgangspunten vastgesteld:

- Het onderzoek richt zich op het participatieproces. Er vindt dus geen zelfstandige inhoudelijke boordeling plaats van de twee ontwerpen zoals die voor K-midden zijn opgesteld en gepresenteerd.
- Het onderzoek richt zich op het participatieproces zoals dat met het besluit tot actualisatie van het stedenbouwkundig plan in gang is gezet (zie de tijdlijn op de volgende pagina). De geschiedenis van de planvorming voor K-midden is aanzienlijk langer en strekt uit tot eind vorige eeuw. Deze eerdere periode is echter geen onderwerp van dit onderzoek. De nadruk zal liggen op de tweede fase, die medio 2017 is gestart. Wel heeft het onderzoek oog voor de mogelijke impact van de (recente) voorgeschiedenis op deze tweede fase.
- Het onderzoek richt zich op het plangebied zoals dat in deze tweede fase onderwerp van participatie was.

Het onderzoek is opgebouwd uit deskresearch en interviews. Voor de interviews zijn 13 bewoners en/of leden van het adviesteam, 7 ambtenaren, 2 betrokkenen van De Wijde Blik, 1 stadsdeelbestuurder en 1 onderzoeker van de UvA benaderd. Van de bewoners zijn er 7 gesproken. De stadsdeelbestuurder heeft zich laten vertegenwoordigen door de betrokken bestuursadviseur van stadsdeel Zuidoost. De volledige lijst met geïnterviewden is in de bijlage te vinden. Het onderzoek is gestructureerd aan de hand van een tijdlijn van het participatieproces en aan de hand van zeven thema's die in de opdracht aan de HvA zijn vastgelegd (zie volgend hoofdstuk). Deze thema's zijn afgeleid uit het participatieplan zoals dat door De Wijde Blik is gehanteerd.²

² Bron: Wijde Blik 2017: participatieplan K-midden. Beschikbaar op <https://www.participatie-kmidden.nl/documenten-verslagen/>

4. ONDERLIGGENDE THEMATISCHE AANPAK

In dit hoofdstuk worden de zeven centrale thema's van het onderzoek uitgewerkt. De uitwerkingen in dit hoofdstuk zijn een directe weergave van de opvattingen van de geïnterviewden. Verdere analyse van het proces en aanbevelingen door de HvA komen in hoofdstukken vier en vijf aan bod. De opvattingen van geïnterviewden lopen op veel punten uiteen. Waar mogelijk is zijn gezamenlijke opvattingen van de geïnterviewden weergegeven. Uitgangspunt bij de weergave is in ieder geval dat de weergegeven opvattingen niet direct toe te schrijven zijn aan een enkele geïnterviewde.

4.1 DE OPZET VAN EN GEHANTEERDE INSTRUMENTEN TIJDENS HET PARTICIPATIEPROCES

- A) De geïnterviewden delen de opvatting dat De Wijde Blik zich heeft gehouden aan het overeengekomen participatieplan dat aan de basis lag van het proces.
- B) Vanuit het adviesteam is er kritiek op de gekozen (communicatie)middelen om bewoners bij het proces te betrekken. De ervaring is dat de instrumenten in het voordeel waren van de mondige burgers, terwijl het juist nodig was om de minder mondige groepen burgers aan het woord te laten. Als gevolg van de gekozen instrumenten haakten sommigen af en werd de inbreng van de mondige bewoners (als vanzelf) dominant. Culturele verschillen tussen bewoners spelen hierbij volgens deze geïnterviewden een rol.
- C) Onder geïnterviewden bestaan verschillende opvattingen over de optimale samenstelling van het adviesteam. Dit meningsverschil betreft met name de keuze om het adviesteam samen te stellen uit vertegenwoordigers van alle betrokken 'woonblokken'. De leden die deelnamen namens een blok konden onvoldoende opereren als vertegenwoordiger van 'hun' achterban. Een adviesteam dat is samengesteld uit bewoners met min of meer gelijke deskundigheid en belangstelling vinden sommige geïnterviewden wenselijker. Daarbij geven sommige geïnterviewden aan dat het onmogelijk is om als vertegenwoordiger van andere bewoners op te treden.
- D) In de opzet van het proces zaten ook enkele publieksactiviteiten (zoals folderen op straat). Deze zijn uitgevoerd, maar bij veel geïnterviewden bestaat de opvatting dat deze activiteiten niet tot brede betrokkenheid van bewoners van K-midden hebben geleid.
- E) Een enkele geïnterviewde meende (achteraf gezien) dat het verdiepen van een aantal onderwerpen wellicht beter was geweest dan de gekozen brede opzet waarbij discussies te veel aan de oppervlakte bleven.
- F) Een aantal geïnterviewden vindt dat in de opzet en uitvoering van het plan te weinig aandacht is besteed aan het bestaande wantrouwen van betrokken bewoners tegenover de overheid in het algemeen en het bestuur en de bestuurscommissie in Zuidoost in het bijzonder. Dit wantrouwen bleek dieper geworteld dan geïnterviewden hadden verwacht en is van invloed geweest op het proces.
- G) Bij een aantal leden van het adviesteam is er fundamentele kritiek op de opzet van het proces. Deze leden zien het inschakelen van De Wijde Blik als een gemiste kans om buurtbewoners zelf de participatie van de buurt te organiseren. Een sterkere

betrokkenheid en invloed van de buurt zou, volgens deze leden, tot een andere uitvoering en een betere uitkomst hebben geleid. De opzet en het gekozen instrumentarium had volgens deze leden een sterk sturende werking op het verloop van het proces. Hier staat de opvatting van andere geïnterviewden tegenover dat het inschakelen van een onafhankelijke partij gewenst was om ook de 'grotere' stedelijke vraagstukken als de woningbouwopgave, financiën, gemeentelijk beleid te waarborgen.

4.2 DE COMMUNICATIE OVER DE VOORTGANG EN TUSSENTIJDSE UITKOMSTEN VAN DE PARTICIPATIE

- A) Er is een breed gedragen opvatting dat het dominante communicatiekanaal (<https://www.participatie-kmidden.nl>) een goede bron van informatie voor de opzet, voortgang en uitkomsten van het proces is geweest.
- B) Bij leden van het adviesteam is kritiek op wijze van vastlegging van de bijeenkomsten van het team. De verslagen wekten volgens hen de indruk dat de leden van het adviesteam veel onderwerpen aan de orde konden stellen en er over veel is gesproken, terwijl in hun beleving over veel zaken geen serieus gesprek is gevoerd.
- C) Een aantal leden van het adviesteam voelde zich beperkt in de communicatie met de eigen achterban. Dit gevoel vloeide voort uit een gesprek dat aan het begin van het proces is geweest tussen deze leden en De Wijde Blik. Aanleiding voor dit gesprek was een bijeenkomst die de leden aan het begin van het proces hadden belegd om buurtbewoners te informeren. Over de inhoud en strekking van het gevoerde gesprek lopen onder de deelnemers de meningen uiteen.
- D) Volgens sommige geïnterviewden, zowel leden van het adviesteam als ambtenaren, werd open communicatie bemoeilijkt door de, in hun beleving, verdraaide weergave van hun uitspraken in bijvoorbeeld verslagen en publieke communicatie-uitingen met als gevolg een afbrokkelend vertrouwen.
- E) Bij een aantal leden van het adviesteam heeft de communicatie over het resultaat van het participatieproces in het eindrapport aan het DB Zuidoost, stadsbestuur en gemeenteraad sterk wantrouwen opgeroepen. Het eindrapport is in hun ogen eenzijdig positief over het participatieproces. Dat er in het eindrapport geen aandacht is besteed aan de aan het eind aangekondigde 'participatiestaking' zien deze leden als een sterk signaal van de onbetrouwbaarheid van de gemeente. Omgekeerd zien andere geïnterviewden de participatiestaking als een verrassingsaanval die het wantrouwen tegen leden van het adviesteam heeft versterkt.

4.3 DE AANSTURING, TUSSENTIJDSE BESLUITVORMING EN HIERBIJ GEBRUIKTE ARGUMENTATIE

- A) Een aantal geïnterviewden vindt dat de aansturing van het proces strakker had moeten zijn. Door de te beperkte sturing liepen sommige inhoudelijke discussies te lang door, was er te veel ruimte om terug te komen op eerdere standpunten en werd er te veel gesproken over onderwerpen die in dit stadium van gebiedsontwerp niet aan de orde waren.
- B) Volgens verschillende geïnterviewden is er (veel) te weinig openheid en gezamenlijkheid geweest bij de tussentijdse afwegingen om tot een volgende stap in het ontwerpproces te komen. Hierdoor kregen leden van het adviesteam de indruk dat hun voorstellen zonder veel argumentatie van tafel verdwenen of dat deze

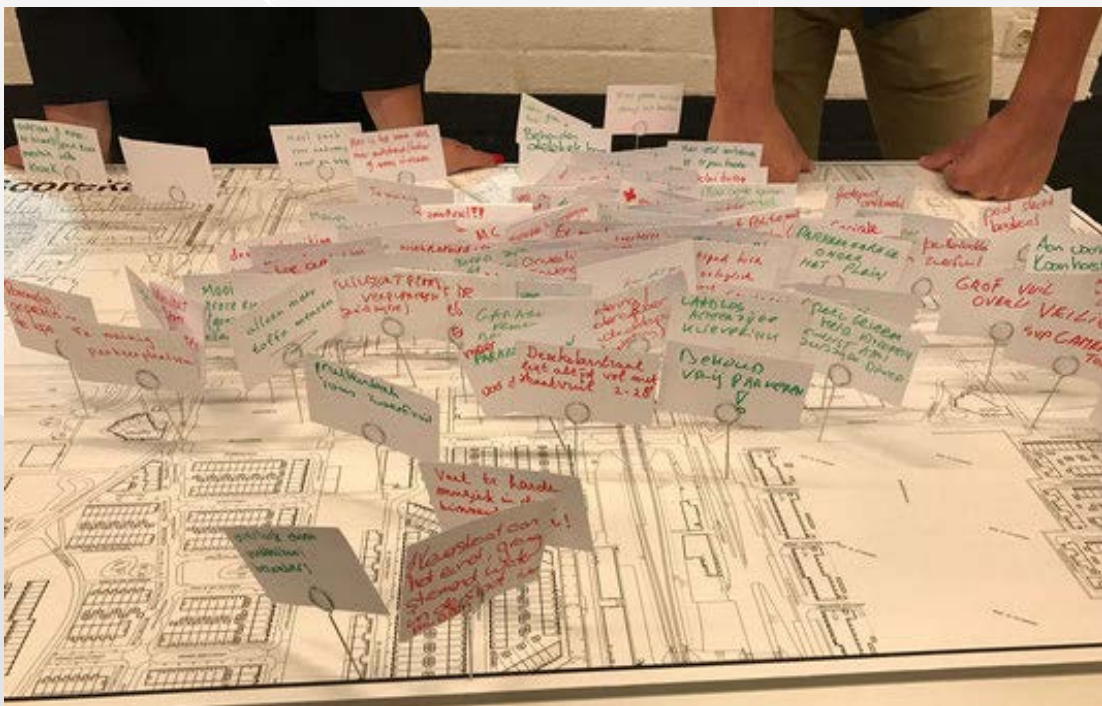
voorstellen alleen werden meegenomen in een volgend ontwerp als ze pasten in bestaande, onveranderbare, scenario's van de gemeente.

- C) Volgens enkele geïnterviewden heeft op sommige momenten een gebrek aan aansturing tot ongewenste verrassingen in het proces geleid. Omdat nieuwe voorstellen soms pas op het laatste moment het adviesteam bereikten was er te weinig tijd voor voorbereiding en een goede discussie. Deze gang van zaken werd mede veroorzaakt door de tijdsdruk die op het proces lag.

4.4 DE VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN, HET VERTROUWEN IN EN BELEVING VAN DE PARTICIPATIE BIJ BETROKKENEN

- A) Onder de geïnterviewden liepen de verwachtingen ten aanzien van de participatie sterk uiteen. Bij een deel van de geïnterviewden bestond er hoge verwachtingen om via een geslaagd proces tot goede ontwerpen voor de buurt te komen. Bij een ander deel waren er lage verwachtingen over de kwaliteit van het proces, en de mogelijkheid de bestaande plannen serieus bij te stellen. Dit verschil in verwachtingen werd gevoed door uiteenlopende opvattingen over de zeggenschap over het proces en de richting en afbakening van de discussie. Onder een deel van de geïnterviewden bestaat de opvatting dat een discussie over de gewenste sociaaleconomische positie van de buurt het uitgangspunt had moeten zijn, om zo tot gepaste fysieke investeringen te komen. Voor een ander deel van de geïnterviewden stond het gesprek over fysieke investeringen centraal en zou de discussie over eventuele sociaaleconomische verbeteringen beter op een ander moment of in andere overleggen kunnen worden gevoerd.

- B) Het vertrouwen in de participatie liep bij de geïnterviewden deels gelijk op met de hoge/lage verwachtingen ten aanzien van de participatie. Bij een aantal geïnterviewden brokkelende het vertrouwen gedurende het proces af door een aantal zaken zoals die hiervoor al aan de orde zijn geweest (communicatie, aansturing). Het ontbreken van aandacht voor de participatiestaking in het eindverslag heeft bij deze deelnemers het vertrouwen in participatie niet bevorderd.

4.5 DE REALISATIE VAN DE DOELSTELLINGEN VAN DE PARTICIPATIE, ZOALS VERWOORD IN HET STARTDOCUMENT VAN DE WIJDE BLIK

Doelstellingen van participatie volgens Participatieplan K-Midden:

- *Duidelijkheid verschaffen over de kaders en het participatieproces en heldere verwachtingen scheppen over de beïnvloedingsruimte*
- *Kennis en input van bewoners en andere stakeholders verzamelen om zo tot een beter plan te komen*
- *Invulling geven aan de vraag wat de voorwaarden zijn voor een levendig hart voor K-buurt. Ook buiten de projectkaders van K-midden*

- A) Tussen de geïnterviewden bestaat grote overeenstemming over de eerste doelstelling van het proces: duidelijkheid over de kaders. Ook de geïnterviewden die de voorkeur hadden voor ruimere kaders vonden dat aan het begin van het proces duidelijk is aangegeven hoe groot de beïnvloedingsruimte van het adviesteam zou zijn. Tegelijkertijd is er sprake van verschil van inzicht over de afkadering. Juist omdat een van de doelstellingen was om ook “buiten de projectkaders van K-midden” te denken leidde volgens sommige geïnterviewden ertoe dat relevante (“sociale”) onderwerpen naar voren werden gebracht die volgens anderen niet – of niet in dit stadium - bij het (“fysieke”) project pasten.
- B) De geïnterviewden zijn het er ook grotendeels over eens dat er kennis en input bij bewoners is opgehaald. Zoals bij A2 al is weergegeven bestaat er wel verschil van inzicht over de wijze waarop bepaalde groepen bewoners gestimuleerd of gehinderd zijn bij het leveren van hun inbreng. Andere stakeholders dan bewoners zijn volgens meeste geïnterviewden slechts in beperkte mate aan het woord gekomen.
- C) De opvattingen tussen geïnterviewden in welke mate de derde doelstelling – een levendig hart – is bereikt lopen het sterkst uiteen. Aan het ene kant zijn er geïnterviewden die vinden dat er heel veel is bereikt, een veel beter plan ligt met een plein dat een levendig hart zou kunnen worden. Zij vinden dat in de resulterende twee plannen veel wensen van de bewoners zijn terug te vinden zijn. Aan de andere kant staan de geïnterviewden die in de twee scenario’s die uiteindelijk zijn voorgelegd weinig terugzien van de inbreng van bewoners. Binnen deze groep wordt erkend dat het nieuwe plan op enkele onderdelen verbeteringen bevat maar dat deze geheel binnen de kaders van de opdracht vallen, terwijl een van de doelstellingen was ook buiten de kaders te denken. Deze groep vindt daarom dat er weinig is bereikt en dat er een groot voorstellingsvermogen nodig is om in de plannen een levendig hart is te ontdekken. Een hart dat volgens deze bewoners veel meer is dan een fysieke plek.

4.6 DE OPVATTINGEN OVER DE WAARDE VAN PARTICIPATIE BIJ BETROKKENEN

- A) Alle geïnterviewden zijn overtuigd van de waarde van participatie in het algemeen. Door bewoners mee te laten denken over de ontwikkeling van hun buurt kan een stedenbouwkundig ontwerp beter worden.
- B) Tussen geïnterviewden bestaat verschil van mening over de wijze waarop participatie vorm moet worden gegeven. Sommige geïnterviewden koppelen aan de mate van zeggenschap voor bewoners: naar mate bewoners meer inbreng krijgen is neemt volgens deze geïnterviewden de waarde van participatie ook toe. Andere geïnterviewden koppelen de waarde van participatie aan de kennis van de deelnemers over de materie en het proces. Naarmate die kennis groter is neemt volgens deze geïnterviewden de waarde van participatie toe. Voor sommige

geïnterviewden ligt de waarde van participatie 'slechts' in de mogelijkheid om betrokkenen te informeren en te laten meedenken over plannen van de gemeente om, waar mogelijk, tot betere plannen te kunnen komen.

4.7 DE OPVATTING VAN BETROKKENEN OVER DE GEWENSTE MATE VAN ZEGGENSCHAP VAN PARTICIPANTEN BIJ STEDENBOUWKUNDIGE VRAAGSTUKKEN

- A) Tussen geïnterviewden bestaat verschil van mening over de gewenste mate van zeggenschap bij stedenbouwkundige vraagstukken. De verschillen in opvatting lopen min of meer gelijk op met de uiteenlopende meningen over de waarde van participatie zoals die hiervoor in F2 zijn verwoord.
- B) Opvattingen over de gewenste mate van zeggenschap worden niet alleen beïnvloed door opvattingen over deskundigheid van bewoners, maar ook door de (on)mogelijkheid van zittende bewoners om voor nieuwe bewoners in de buurt op te komen, om buurtvraagstukken af te kunnen wegen tegen stedelijke vraagstukken, om tot goede financiële afwegingen te kunnen komen en om binnen de beschikbare tijd tot een uitkomst te komen. Een onafhankelijke partij die dit proces aanstuurt is in de ogen van enkele geïnterviewden een manier om deze afwegingen goed te kunnen maken.

5. OVERKOEPELENDE THEMA'S

5.1 INLEIDING

Het vorige hoofdstuk bestaat uit antwoorden op de specifieke vragen zoals die in de onderzoeksopzet stonden geformuleerd. Deze antwoorden zijn ontleend aan de door de HvA gevoerde gesprekken met betrokkenen. In deze gesprekken zijn nog meer onderwerpen aan de orde gekomen. Op basis van de gesprekken, de onderliggende documentatie en onze eigen kennis en ervaring hebben wij een aantal overkoepelende thema's geformuleerd. De thema's raken elkaar en/of versterken elkaar. Voor de overzichtelijkheid hebben wij de thema's toch van elkaar gescheiden. De thema's staan naar onze opvatting centraal in de verklaring van het verloop van het proces in K-midden. Bovendien zijn de thema's relevant bij het vormgeven van participatie in aanstaande en lopende projecten in het kader van de Ontwikkelbuurten.

5.2 VERTROUWEN

Het begrip vertrouwen in een politieke context kent verschillende dimensies. Drie van deze dimensies lijken in K-midden een rol hebben gespeeld:

- Vertrouwen in de werking van het (Amsterdamse) democratische stelsel;
- Vertrouwen in de politieke actoren;
- Vertrouwen vanwege de voorspelbaarheid van gedrag.

Bij een deel van de deelnemers bestond al voor het begin van het participatieproces wantrouwen in het (Amsterdamse) democratisch stelsel, en in dat van Zuid-Oost in het bijzonder. Deze deelnemers verwijzen onder andere naar de lange historie van plannen, participeren, uitstel en afstel in eerdere fasen van de renovatie van K-midden. Alle betrokken partijen hebben geprobeerd binnen het stelsel tot een goede uitkomst te komen. De opvattingen over hoe het spel binnen het stelsel gespeeld zou moeten worden lopen wel uiteen. Ruwweg is hierbij een onderscheid te maken tussen het voorbereiden van de besluitvorming binnen de vooraf gestelde kaders en het zoeken naar oplossingen die mogelijk ook buiten de (financiële) kaders kunnen vallen en als alternatief ter besluitvorming kunnen worden voorgelegd. Het voorstel van Hart voor de K-buurt om -werkend binnen het bestaande politieke stelsel - tot een eigen aanpak ter voorbereiding van de besluitvorming te komen is door het DB van het stadsdeel Zuidoost afgewezen. Het DB koos er in plaats daarvan voor om het proces door De Wijde Blik te laten vormgeven en begeleiden. Deze keuze heeft bij Hart voor de K-buurt het vertrouwen in de werking van het stelsel niet versterkt. Daar staat tegenover dat andere geïnterviewden het inschakelen van een onafhankelijke partij juist essentieel vinden voor een goede afweging van alle belangen.

Het vertrouwen in politieke actoren, met name die op stadsdeelniveau, was minder dan het vertrouwen in het democratische stelsel als geheel. In de beleving van een aantal bij het proces betrokken bewoners was er binnen het DB Zuidoost sprake van onduidelijke besluitvorming, beperkte politieke sturing, poging tot beïnvloeding van de besluitvorming aan het eind van het proces en eenzijdige communicatie over het verloop van het proces. Deze factoren waren voor deze betrokkenen een bewijs voor dan wel bevestiging van de geringe betrouwbaarheid van de politieke actoren.

Het vertrouwen op grond van de voorspelbaarheid van gedrag nam gedurende het proces bij diverse partijen af. Deze erosie van vertrouwen ontstond door communicatie-uitingen die door direct betrokkenen niet werden begrepen of als persoonlijke aanvallen werden beschouwd. Ook het niet, of in beperkte mate, rekening houden met de inbreng van betrokkenen gedurende het ontwerpproces tastte het vertrouwen in de goede uitkomst van

het proces aan. Tegelijkertijd nam het vertrouwen in het proces af omdat de relevantie van de inbreng, gezien de fase waarin het planproces zich bevond, als laag werd ingeschat.

Samengevat was er bij deelnemers sprake van een (zeer) beperkt vertrouwen aan het begin van het proces en erodeerde dat vertrouwen gedurende het proces nog verder. Het gebrek aan vertrouwen is zowel aan het begin als in de loop van het proces onvoldoende expliciet besproken.

5.3 DEMOCRATISCHE ONZEKERHEID

Er in Amsterdamse politieke besluitvorming een duidelijke tendens tot versterking en vernieuwing van burgerparticipatie zichtbaar.³ Op welke wijze deze vernieuwing moet plaatsvinden, welke vorm(en) deze kan krijgen en hoe deze (al dan niet) ingepast kan worden in de bestaande manieren voor politieke besluitvorming is nog 'onderhanden werk'. In deze situatie komen nieuwe begrippen zoals co-creatie tot leven in het publieke en politieke debat⁴.

De ruimte voor participatie die door de politiek wordt geboden wordt door burgers gebruikt om de inhoud en grenzen van dat grotere speelveld te verkennen. Al werkende weg kunnen dan begrippen als co-creatie kleur en vorm krijgen. Geleidelijk kan zo duidelijk worden welke andere verantwoordelijkheidsverdeling en rolverdeling van alle betrokken partijen hierbij past. Onduidelijkheid over de afbakening van het democratisch speelveld, de spelregels en de positie van de spelers leidt tot onzekerheid in het spel.

Die onzekerheid wordt groter als er spelers met sterke nieuwe spelopvattingen zijn. In K-midden zijn die duidelijk aanwezig. Deze nieuwe spelopvattingen passen in theorie bij de politieke wens tot 'betere' burgerparticipatie maar stuiten in de praktijk op 'oude' planprocessen, besluitvorming, werkwijze en aansturing. Daarnaast is in de meer technische domeinen van de overheid meer fundamentele participatie - die verder gaat dan de spreekwoordelijke stoeptegels of speeltuinen - geen gebruikelijke praktijk. Ook wordt zulke participatie vanuit vaktechnisch perspectief soms ook onwenselijk of weinig behulpzaam beschouwd.

Omdat het beleid rond participatie veel ruimte voor invulling laat speelt taal in de praktijk een cruciale rol, ook in de K-buurt. Met name brede begrippen als 'haalbaarheid' en 'representativiteit' kunnen worden gebruikt om het proces te sturen. Deze woorden zijn in de interviews veel genoemd ter verklaring van het verloop van het proces. Niemand wil er van worden beschuldigd alleen maar onhaalbare voorstellen te doen, maar wat (on)haalbaar is blijft uiteindelijk een politieke beslissing.

In het participatieplan van De Wijde Blik wordt het begrip haalbaarheid gebruikt om de grenzen van de invloed van de adviesgroep aan te geven: "De betrokken ambtenaren nemen deze adviezen over, tenzij dit om juridische, financiële of andere redenen niet mogelijk of wenselijk is. In dat geval wordt altijd voor een goede onderbouwing gezorgd." Deze ja mits-toezegging pakte volgens veel leden van de adviesgroep uit in een nee tenzij-werkelijkheid, waarbij de goede onderbouwing vaak ontbrak. Tegenover deze beleving van deze leden van de adviesgroep staat de opvattingen van ambtenaren dat men niet altijd bereid was door de

³ Zie: Coalitieakkoord 'Een Nieuwe Lente, Een Nieuw Geluid', p. 58-59, en 'Ambities en Uitvoeringsagenda 2019' p. 9, beide Gemeente Amsterdam 2018.

⁴ De stadsbrede concretisering van deze begrippen is voornamelijk echter beperkt. In individuele buurten wordt met verschillende invullingen geëxperimenteerd. Zo krijgen de bewoners van de K-buurt in het najaar van 2018 een belangrijke rol in het toewijzen van de Ontwikkelbuurten-gelden voor de het opknappen en vernieuwen van de openbare ruimte.

gemeente geleverde onderbouwing te accepteren. Per saldo was het uiteindelijke effect dat achter het begrip haalbaarheid moeilijk te overbruggen verschillen van inzicht schuil bleven gaan.

Net als het begrip haalbaarheid wordt het begrip representativiteit door verschillende partijen ingezet om tot beheersing van het proces te komen. In de participatie K-midden is een keuze gemaakt om een adviesgroep samen te stellen op basis van geografische locatie, zodat de leden de wijkdelen waar ze zelf wonen in het proces kunnen vertegenwoordigen. Ook is geprobeerd om andere bewoners bij het proces te betrekken. De resulterende procedure is door deelnemers uit de gemeente als voldoende of zelfs buitengewoon representatief bestempeld, terwijl juist een gebrek aan representativiteit aanleiding was voor een aantal actieve bewoners om een participatiestaking uit te roepen op de slotbijeenkomst van het traject.

Ook bij de keuze voor begeleiding door De Wijde Blik stond een meningsverschil over representativiteit centraal. Het stadsdeel verdedigde hun besluit door te stellen dat de actieve groep burgers het proces niet zelf kon leiden omdat ze niet voor de hele buurt spraken en mogelijk de grootstedelijke belangen minder goed kon afwegen. Die groep burgers onderbouwde hun plan juist weer door te stellen dat zij een goed netwerk in de wijk hadden, en ook de groepen konden bereiken die de gemeente nooit spreekt. De representativiteit van de adviesgroep, van de andere deelnemers, van de stemmers of van de uiteindelijke voorstellen voor de herinrichting van K-midden is op verschillende punten tijdens het proces inzet geweest van discussie. Dit kan worden opgevat als een uiting van onzekerheid over het belang en de betekenis van representatie in participatieve processen, en de wijze waarop representatie binnen de beoogde democratische vernieuwing vorm zou moeten krijgen.

5.4 PLAN EN GEBIED

Sinds anderhalf jaar werkt de gemeente volgens het nieuwe Plaberum (PLAN en BESluitvormingsproces RUimtelijke Maatregelen). Dit planproces vloeit voort uit Actieplan Woningbouw, het besluit van de gemeenteraad om tot versnelling van de aantallen te bouwen woningen te komen. Een van de doelstellingen bij de herziening was “waar mogelijk flexibeler in te richten en versnellingen aan te brengen” in het proces. Resultaat van de aanpassing is dat “versnelling (is) beperkt tot vooral het voorkomen van vertraging”. Een manier om vertraging te voorkomen is “het vroeg in het proces betrekken van bewoners en ondernemers in het plangebied alsmede de bestuurscommissie(...)”⁵

Behalve een nieuw Plaberum heeft de stad ook een (iets minder recente) nieuwe visie op de vormgeving van de stad: gebiedsgericht werken. “Bewoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties weten vaak het beste wat er leeft in een gebied. (...) De gemeente gaat dus op zoek naar meer samenwerking met bewoners, ondernemers en (maatschappelijke) organisaties. Samen zoeken we antwoord op de vragen: Wat vinden we belangrijk in een gebied? Welke ideeën en initiatieven zijn er? Maar ook: welke regels staan nu nog in de weg?”⁶

Het Plaberum en gebiedsgericht werken zijn niet per definitie botsende uitgangspunten. De doelstelling zoals verwoord in het Plaberum - om in een zo vroeg mogelijk stadium bewoners en ondernemers te betrekken - past goed bij het zoeken naar samenwerking met diezelfde bewoners en ondernemers in het gebiedsgericht werken. De in de vorige paragraaf

⁵ bron: Gemeente Amsterdam: Plaberum 2017

⁶ bron: Gemeente Amsterdam 2018: ‘Wat is gebiedsgericht werken?’

<https://www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/volg-beleid/gebiedsgericht/artikelen/gebiedsgericht/>

beschreven democratische onzekerheid is echter veel sterker van invloed op het gebiedsgericht werken. Het Plaberum heet niet voor niets Plaberum: het is gericht op het minimaliseren van vertraging en onzekerheid in het plan- en besluitvormingsproces. Gebiedsgericht werken en dus “samen zoeken naar antwoorden op vragen” leidt vanuit planningsperspectief eerder tot maximaliseren van vertraging en onzekerheid. Bovendien gaat het Plaberum uit van een afgebakend project, met doelen, fasen en “afronding”, terwijl het gebiedsgericht juist werken een continu proces is waar alles wat het gebied betreft op de agenda kan staan – inclusief elementen die in een Plaberum-project zijn ondergebracht.

Het Plaberum is de dominante denk- en handelwijze bij de uitvoering van de woonagenda van de stad. Illustratief hiervoor is dat (weliswaar een enkele keer) over het project K-midden werd gesproken als een “Plaberum-fase 3 project”. Echter, fase 1 en 2 zijn ongeveer 10 jaar eerder voltooid. In de tussenliggende tijd is K-midden duidelijk veranderd, onder andere qua in de samenstelling van bewoners. De ambtelijke logica en het stalen systeemgeheugen komt op deze manier in botsing met de veranderde leefwereld van oude en nieuwe bewoners. Tijd, of beter gezegd haast, lijkt hierbij een bepalende factor te zijn. De gemeente heeft haast met bouwen en heeft (had?) minder haast met het vormgeven van het gebiedsgericht werken. Bij bewoners en ondernemers legt de aandacht voor bouwen in de buurt of werken aan de buurt het vaak af tegen eigen prioriteiten.

6. AANBEVELINGEN

Zoals in hoofdstuk 2 is aangegeven is dit onderzoek gericht op twee soorten aanbevelingen:

- A) het op zo'n manier opzetten en uitvoeren van toekomstige participatietrajecten bij stedenbouwkundige vraagstukken dat een uitkomst als in de K-buurt voorkomen kan worden;
- B) het verbeteren van de samenwerking tussen de gemeente en bewoners/betrokkenen in de K-buurt.

Het was de opzet dat de aanbevelingen zoals genoemd onder B) tijdens de bijeenkomst van 4 juli waarin de concept-rapportage op de agenda stond gezamenlijk geformuleerd zouden worden. De tijd hiervoor ontbrak echter. Het gesprek heeft zich toen vooral geconcentreerd op de aanbevelingen zoals genoemd onder A). Uit die discussie zijn in algemene zin wel twee belangrijke aandachtspunten gekomen die betrekking hebben op de samenwerking tussen gemeente en bewoners van de K-buurt.

Het eerste, en veruit belangrijkste punt is dat om tot betere samenwerking te komen een basaal niveau van wederzijds vertrouwen aanwezig moet zijn. Dat vertrouwen kan al werkende weg groeien, maar betrokken partijen zullen ook moeten werken aan het herstel van vertrouwen. Het tweede punt is dat zowel aan de start maar ook gedurende een proces beide partijen veel nadrukkelijker hun verwachtingen en teleurstellingen moeten uitspreken en wederzijds bereid moeten zijn zich in elkaars positie en argumentatie te verplaatsen. Hieronder wordt dieper ingegaan op de aanbevelingen voor het opzetten en uitvoeren van toekomstige participatietrajecten bij stedenbouwkundige vraagstukken.

6.1 HERSTARTEN BIJ HET BEGIN

De planvorming draait inmiddels weer op volle toeren. Die planvorming vindt zeker ook plaats in gebieden waar deze door de crisis ruwweg een decennium heeft stilgelegen. In die tien jaar is er aan het plan niets veranderd maar is de buurt wel veranderd, al was het maar in bewonerssamenstelling. Het hervatten van de planvorming bij de fase waarin zij tien jaar geleden is stilgevallen heeft een dubbel risico:

- Relevante ontwikkelingen in de tussenliggende periode worden over het hoofd gezien;
- Bewoners worden geconfronteerd met een plan in uitgewerkte vorm die in hun ogen niet past bij hun huidige situatie en hun behoeften wat verzet kan oproepen.

Aanbeveling 1:

- Bij herstart van de planvorming de beschikbare planproducten wel gebruiken maar ruimte laten voor bijstelling na toetsing bij de buurt.

6.2 BOUWEN AAN VERTROUWEN

Het vertrouwen van de Amsterdammers in “de” gemeente en “de” politiek is broos maar stabiel. Over de hele stad gemeten komt dat vertrouwen – gemeten op een schaal van 1 tot 10 – al jarenlang uit op gemiddeld een zesje. In sommige buurten, met name in Nieuw-West en Noord, ligt het vertrouwen duidelijk lager dan dat zesje.⁷

Bij de start van het participatieproces K-midden was bij enkele betrokkenen de basis voor constructieve samenwerking aan de dunne kant. Gedurende het proces smolt deze basis nog verder weg. Relevant voor deze aanbeveling is niet welke oorzaken zijn te benoemen of

⁷ bron: Gemeente Amsterdam 2018. De staat van de stad Amsterdam IX. Beschikbaar op <https://www.ois.amsterdam.nl/themas/de-staat-van-de-stad-amsterdam-ix/>

de betrokkenen zelf noemen voor het wankel vertrouwen, maar dat het vertrouwen wankelde. Een matig vertrouwen in het functioneren van de overheid is een normaal verschijnsel, binnen en buiten Amsterdam. Onvoldoende vertrouwen bij deelnemers aan een participatieproces werkt echter als een tijdbom.

Een conflict kán een uiting van onvoldoende vertrouwen zijn. Het hebben van een conflict tempert de verwachting van een soepel lopend proces en een goede uitkomst. Maar een conflict kan bijvoorbeeld ook een uiting van betrokkenheid zijn of onderliggende belangentegenstellingen bloot leggen. Conflicten kunnen, mits beheersbaar, dus ook de intensiteit van het proces versterken en een bijdrage aan de oplossing leveren.

Aanbeveling 2:

- De vertrouwensvraag zal aan het begin van een participatieproces expliciet aan de orde moeten komen, zeker als duidelijk is dat het vertrouwen broos is. Ook tijdens het proces zelf zal de vertrouwensvraag onderwerp van aandacht en zo nodig gesprek moeten zijn. Community mediation/public mediation-achtige methodieken kunnen, zeker bij conflictachtige situaties, bij de start van het proces geschikt zijn om tot toenadering te komen.

6.3 STEDENBOUWKUNDIGE INZET EN ONDERSTEUNING

Het bouwen van een inclusieve, gezonde, bewegende, duurzame, groene, concurrerende (enz) stad is op zichzelf al een ingewikkelde opgave. Stedenbouwkundigen nemen in dit vraagstuk een centrale positie in die goed tot uitdrukking komt in de bijdragen die de Amsterdamse stedenbouwkundigen in het Plaberum-proces spelen. In het dit proces wordt een sterk beroep gedaan op hun “technische” kwaliteiten maar worden ze ook aangesproken op hun creatieve vermogen, hun bestuurlijke vaardigheden en het vermogen om onder (tijds) druk te kunnen leveren. Stedenbouw is een kunde die niet aan ongeoeffenden kan worden overgelaten.

Dat is een visie. Hier tegenover staat de visie dat directe betrokkenheid van burgers bij de publieke besluitvorming een past bij een samenleving waarin burgers meer verantwoordelijkheid hebben en krijgen, leidt tot betere besluitvorming en ook tot een sterker draagvlak voor het te nemen besluit. Burgers hebben het recht om betrokken te zijn bij besluiten die hun dagelijks leven beïnvloeden en dat is bij stedenbouwkundige vraagstukken op buurtniveau doorgaans het geval.

De spanning tussen “professional” en “amateur”, tussen ambtenaar en bewoner, tussen systeemwereld en leefwereld is een klassieker. Die is er, die neemt toe als de tijdsdruk en de (financiële) belangen groter worden en die is niet zomaar weg te nemen. Maar een gemeente die haar burgers aanzet tot participatie, in een stad met een nieuw stadsbestuur dat democratisering voorop zet en stelt dat “bewoners (...) net zulke goede, zo niet betere, ideeën als het stadsbestuur” (bron: Coalitieakkoord) hebben, zal meer ruimte voor bewoners in de besluitvorming moeten worden gemaakt. Bewoners zijn de professionals van hun eigen buurt en dus moet hun inbreng zwaar meetellen. Heel praktisch kan dat in stedenbouwkundige vraagstukken op een aantal manieren:

Aanbeveling 3:

- a) Bied bewoners naar behoefte inhoudelijke ondersteuning ter versterking van hun inbreng en betrokkenheid;
- b) Bied bewoners de mogelijkheid tot het zelfstandig ontwikkelen van stedenbouwkundige scenario's daarbij naar behoefte ondersteund door deskundigen;
- c) Kies in conflictsituaties tussen burgers en gemeente voor een “neutrale” stedenbouwkundige om tot een zo evenwichtig mogelijke afweging gedurende het planproces te komen.

6.4 PLABERUM EN GEBIEDSCYCLUS

“Het doel van het Plaberum is heldere en eenduidige plan- en besluitvorming; dit leidt tot duidelijkheid, snelheid en bestuurbaarheid van ruimtelijke projecten.”⁸ Het Plaberum is bedoeld voor ruimtelijke projecten. Die hebben een kop en een staart, een afgebakend plangebied en harde te realiseren doelen. Het plangebied is doorgaans onderdeel van een groter gebied, een buurt of een wijk. Dat gebied, de leefwereld van de bewoners, is geen project maar een continuüm zonder harde projectdoelen maar met een diversiteit aan zachte behoeften. Een hart voor de buurt, bijvoorbeeld. Bestuurlijk geredeneerd komt de leefwereld van bewoners, de fysieke, maatschappelijke, duurzame en economische opgaven van het gebied, tot uitdrukking in de gebiedsagenda en het gebiedsplan met een daaraan gekoppelde besluitvormingscyclus.

Voor bewoners zou het verschil tussen Plaberum en gebiedscyclus geen betekenis moeten hebben: zij hebben te maken met “de” gemeente. In de huidige situatie (Ontwikkelbuurten) wordt via het Plaberum een koppeling gelegd tussen de fysieke investeringen en de sociale opgaven. De omgekeerde aanpak – ruimtelijke projecten onderdeel laten zijn van het gebiedsplan en zo de koppeling maken tussen alle gebiedsopgaven – vindt ook plaats. Op papier lijkt hiermee de koppeling tussen beide plansystemen te zijn geregeld, in de praktijk is dit minder het geval. Het Plaberum brengt met zich mee dat vraagstukken worden doorgeschoven “naar een volgende fase” of “naar een andere tafel” (zie ook aanbeveling 1). Deze ambtelijke rechte lijn heeft als risico dat het leidt tot een besluitvormingsdoolhof voor bewoners.

Aanbeveling 4:

- a) Een sterkere koppeling tussen gebiedsteams en planteams, zowel in de voorbereiding op als in de planfase van ruimtelijke projecten kan tot een meer integrale benadering van gebiedsopgaven leiden en voorkomen dat er, vanuit het perspectief van de burger, onderwerpen van tafel verdwijnen.
- b) Geef planteams meer tijd en ondersteunende capaciteit zodat zij inhoudelijk kunnen reageren op vraagstukken die vanuit het participatieproces opkomen en bewoners meer inzicht in en overzicht krijgen op de besluitvorming.

6.5 TAAL EN ARGUMENTATIE

Er is geen gebrek aan literatuur over participatie en handboeken voor het opzetten en uitvoeren van participatieprocessen. Ondanks al dit (denk)werk komen in de weerbarstige praktijk nog steeds een aantal met elkaar samenhangende vragen terug zoals: Hoe bereiken we groepen bewoners die doorgaans buiten beeld blijven? Hoe gaan we om met de ‘usual suspects’? Hoe representatief moet de participatie zijn? Het belang van (antwoorden op) deze vragen loopt op met de mate van zeggenschap van burgers in de besluitvorming hebben.

Ook in dit onderzoek zijn deze vragen naar voren gekomen – en onbeantwoord gebleven. Uit de interviews is ook naar voren gekomen dat het niet per se om het beantwoorden van deze lastige vragen gaat. Zonder in een discussie over taal en macht verzeild te raken komt wel naar voren dat bijvoorbeeld spreken van “gebrek aan representativiteit” niet per se is bedoeld om een oplossing voor dit vraagstuk te vinden maar eerder om de waarde van andersluidende standpunten in twijfel te trekken. Het is een manier van argumenteren die niet bijdraagt aan een constructief proces.

Aanbeveling 5:

- Stel aan het begin gezamenlijk spelregels voor communicatie/argumentatie vast.

⁸ bron: Gemeente Amsterdam: Plaberum 2017.

BIJLAGE: LIJST MET GEÏNTERVIEWDEN

Bewoner/lid adviesteam
Marco Barsoum
Henk van de Belt
Mike Brantjes
Ellen Ophoff
Marjolein Riemer
Gabby Roelof
Sander Schreuder
Gemeente Amsterdam
Olga Appelman
Northon Flores Troche
Allyson Mannsur
Jochem Oostveen
Jules Pollaert
Maaïke Romans
Frank Speerstra
Harry Wien
De Wijde Blik
Ilse Boer
Theo Dohle
Universiteit van Amsterdam
Michiel Stapper
Dirk de Jager heeft als dagelijks bestuurder van de stadsdeelcommissie Zuidoost deelgenomen aan bespreking van de rapportages

© Hogeschool van Amsterdam
Oktober 2018

Lectoraat Coördinatie van Grootstedelijke Vraagstukken
URBAN MANAGEMENT
Wibautstraat 3B
Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
www.hva.nl/urbanmanagement